

Ha utólag szemügyre véve az eseményeket, a térítő domonkosok nagy-magyarországi útjainak pozitív eredményét nem is látjuk, úgy véljük, még sem volt érdektelen, hogy hét évszázad távolából felidéztük a fáradságot nem kímélő, veszélyt nem ismerő, a térítés s a testvérek felkeresésének lelkesedésétől áthatott szerzetesek emlékét.

A magyar történettudomány fontos forrást kapott ez utakról szóló jelentésekben. A Kelet-Európában elszórtan lakó népekről szóló rövid, de éles megfigyelőképességgel rendelkező szemtanu pontos leírása, elsősorban pedig a pogány magyarokról szóló sorok rejtenek magukban igen értékes adatokat a forrásokban olvasni tudó tudósok számára. Az a tény, hogy Julián és Nagy-magyarország lakói minden nehézség nélkül megértették egymást, kétségtelen bizonyítéka, hogy a honfoglalás előtti időben is már ugyanazt a magyar nyelvet beszélték ősünk, mint amit keresztény állami életük harmadik évszázadában. A magyarok életmódjának rövid leírásából pedig megismerhetjük azt a kulturfokot, amelyen a magyarság az elválás idejében állhatott. A keresztény nyugathoz csatlakozott magyarság fejlődése a külön válás évszázadai alatt igen nagy méreteket öltött s ki tudja, ha Julián barát térítése eredménnyel járt volna is, Béla király terve, aki a pogány magyarokban megtérítésükkel kapcsolatban éppen úgy szövetségeseket keresett, mint a kunoknál tette, nem járt volna-e annyi akadállyal, mint ahogyan a kunok esetében is járt?

Az esetleg másképen alakuló lehetőségek eredményeit latolgatni természetesen egészen céltalan és hiábavaló fáradság lenne s így csak szomorú lemondással kell megállapítanunk, hogy európai állami létünk első katasztrófája alkalmával keleti testvéreinktől elszakítva, a nyugati államoktól egyedül hagyva kellett felvennünk a küzdelmet.

Julián hiába igyekezett jelentéseiben rámutatni a közelgő tatár veszedelemre, hiába akarta felhívni erre a nyugati keresztény uralkodók figyelmét, a veszélyt még a magyarok közül is csak IV. Béla látta és ismerte fel, azonban még idebenn sem tudta meggyőzni a főurakat a veszély nagyságáról; hogyan várhatott volna akkor kívülről segítséget?

A szomorú emlékű tatárjárás veszedelmével a magunk erejére támaszkodva kellett szembeszállnunk s csak elismeréssel kell adóznunk az ősök vitézségének és hódolattal szemlélni a csodát, amely még idejében visszafordítva a tatár seregeket, nem engedte, hogy a keresztény magyarság is arra a sorsra jusson, amelyre az éppen csak feltalált s máris — most már örökre — elvesztett pogány testvérek jutottak.

H. dr. Pálffy Ilona.

BORÚBAN.

*Borúban derűt remélsz,
Derűben borútól félsz.
Egyformán botorul élsz.
A percnék, mely éppen tiéd,
Elveszted így színét, ízét.*

Réz Gyula.